

Els sistemes educatius als països d'origen de l'alumnat immigrant. Una aproximació

Miquel Àngel Alegre

Ricard Benito

Sheila González

Els sistemes educatius als països d'origen de l'alumnat immigrat. Una aproximació

Miquel Àngel Alegre, Ricard Benito i Sheila González

Els sistemes educatius als països d'origen de l'alumnat immigrant. Una aproximació

Miquel Àngel Alegre

Ricard Benito

Sheila González

Informes Breus és una col·lecció de la Fundació Jaume Bofill que es distribueix gratuïtament. S'hi publiquen els resums i les principals conclusions d'investigacions que han estat promogudes per la Fundació, així com documents inèdits en llengua catalana, i que com succeeix amb els resums de les investigacions, es consideren rellevants pel seu interès social i polític.

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització dels propietaris del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la llei.

Primera edició: setembre de 2007

© dels textos: Miquel Àngel Alegre, Ricard Benito i Sheila González

© d'aquesta edició:
Fundació Jaume Bofill, 2007
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fbofill.cat>

Edició a cura d'Editorial Mediterrània

Disseny: Amador Garrell
Maquetació: Jordi Vives

ISBN: 978-84-8334-853-6
DL: B-43.944-2007

Impressió: Tecfa Group, Barcelona
Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Índex

RESUM	9
1. INTRODUCCIÓ	11
2. SISTEMES EDUCATIUS DE L'AMÈRICA LLATINA: EQUADOR, COLÒMBIA, BOLÍVIA, PERÚ I BRASIL	17
L'estructura	19
Les dinàmiques	22
Les famílies	23
· Equador	24
· Colòmbia	26
· Bolívia	28
· Brasil	30
· Perú	32
3. SISTEMA EDUCATIU DEL MARROC	35
L'estructura	39
Les dinàmiques	40
Les famílies	42
· Marroc	44
4. SISTEMES EDUCATIUS DE L'EUROPA DE L'EST: ROMANIA, UCRAÏNA I RÚSSIA	47
L'estructura	49
Les dinàmiques	51
Les famílies	52
· Romania	54
· Ucraïna	56
· Rússia	58
5. SISTEMES EDUCATIUS DE L'ÀSIA: XINA, ÍNDIA I PAKISTAN	61
L'estructura	63

Les dinàmiques	66
· Xina	68
· Índia	70
· Pakistan	72
PER A MÉS INFORMACIÓ	75

RESUM

L'atenció a la diversitat es planteja de forma global per atendre l'alumnat d'origen estranger que s'incorpora a les aules catalanes. Però aquest alumnat, al marge de les seves característiques familiars, personals, socioeconòmiques i culturals, arriba a Catalunya amb un bagatge que cal tenir present en el procés d'escolarització aquí: unes experiències escolars prèvies (més o menys llargues, més o menys intenses, més o menys similars a les que es troben aquí...) que influiran, en bona mesura, en el seu procés d'integració escolar.

A les pàgines següents es pretén identificar aquells elements dels sistemes educatius d'origen que cal tenir presents a l'hora de treballar per a la integració de l'alumnat nouvingut a les aules catalanes. Aquests elements ens proporcionen pistes per aproximar-nos millor a la situació, per entendre alguns punts febles i aprofitar els punts forts dels recursos existents i, sobretot, per comprendre les actituds de l'alumnat nouvingut. Tot plegat és una informació molt útil —però sovint poc contemplada— per al disseny de les polítiques adreçades a aquest conjunt d'alumnes.

1 Introducció

Parlar de la immigració com un fenomen global i homogeni és sempre una tasca difícil, i de vegades fins i tot sense sentit, ja que els motius per emigrar, les condicions socioeconòmiques d'origen, les condicions a l'arribada, les expectatives, etc. donen lloc a un gran nombre d'actituds i actuacions diferenciades dins del grup caracteritzat com a "immigrants".

En el camp que ens ocupa, l'educació, hi ha factors que ens poden ajudar a entendre precisament aquestes actituds i actuacions davant del procés educatiu a Catalunya. Molts d'aquests factors depenen directament de l'experiència escolar que ha tingut l'alumnat al país d'origen. A priori, pot semblar que l'escola és quelcom natural i universal, que no pot variar en funció del país en què ens trobem. Però en ser escolaritzat l'alumne, des del primer dia de classe o fins i tot abans, a partir dels primers contactes de les famílies amb l'Administració educativa, les diferències comencen a fer-se poc a poc visibles.

Aquestes diferències entre els sistemes educatius dels països d'origen i el sistema educatiu d'acollida sovint estan a la base de les dificultats de l'alumne per adaptar-se a un món escolar nou, però també són les causants d'alguns malentesos entre la població immigrada (alumnat i famílies) i la població autòctona (professorat, companys, famílies autòctones...).

Creiem que és convenient fer ara una mirada —encara que sintètica— a les realitats de partida d'aquest nou alumnat. Aquest exercici forma part d'una altra recerca més àmplia (Alegre, Benito i González, 2006) en què abordem les percepcions que els alumnes nouvinguts expressen sobre el funcionament del sistema educatiu català. Aquestes percepcions, com hem comentat, depenen de la comparació entre la seva situació escolar actual i les seves experiències educatives prèvies i és per això que ens volem aproximar a aquestes últimes.

Així doncs, aquest és el propòsit d'aquest informe breu, en el qual hem intentat desglossar les característiques principals dels diferents sistemes educatius de les principals nacionalitats residents a Catalunya, fent especial èmfasi en aquells elements que considerem que ens poden ajudar a entendre més clarament les distàncies respecte del sistema català.

El primer que ens cal conèixer és l'estructura general de cada sistema educatiu. Tot i que fem esment de les etapes preescolar i postobligatòria, l'explicació més àmplia se centra en l'etapa obligatòria, per tal d'entendre'n la durada i l'organització, l'existència o no d'itineraris, així com el funcionament que té, l'extensió real i els mecanismes d'avaluació i de promoció que s'hi estableixen. A més, cal conèixer dues qüestions organitzatives: en primer lloc, l'estructura de la xarxa escolar al país (la presència de centres privats o altres tipus d'institucions educatives); i, en segon lloc, els horaris que regeixen les dinàmiques educatives.

Si bé aquesta part és més descriptiva i objectiva, hem volgut recollir també dos aspectes més: d'una banda, el que anomenem *dinàmiques*, és a dir, com viuen els estudiants nouvinguts les diferències entre els processos educatius dins de l'aula dels seus països d'origen i de Catalunya; i, de l'altra, com perceben les famílies la incorporació dels seus fills a les aules catalanes. Tots dos punts són extrets d'un treball de camp ampli basat en entrevistes a diversos alumnes i famílies, així que —tot i que hem de ser prudents a l'hora d'atorgar-li un valor universal i generalitzable— podem afirmar que, en molts casos, la informació obtinguda és testimonial i exemplificadora.

Hem optat per presentar les fitxes per ordre geogràfic. La justificació és senzilla.

Els sistemes educatius més propers tenen unes dinàmiques organitzatives més semblants. Cal dir, però, que no es tracta d'una classificació determinant ni fixa, sinó que és producte de l'observació i pretén ser un mecanisme que faciliti la comprensió d'unes característiques generals, no pas el resultat final d'una anàlisi profunda. Els contextos geogràfics són: l'Europa de l'Est, l'Amèrica llatina, el Marroc i l'Àsia.

2 **Sistemes educatius de l'Amèrica llatina:
Equador, Colòmbia, Bolívia, Perú i Brasil**

Englobem en aquest apartat els sistemes educatius dels països de l'Amèrica Central i l'Amèrica del Sud, i ens centrem en aquells que tenen més presència a Espanya: l'Equador, Colòmbia, Bolívia, el Perú i el Brasil. Cal tenir presents les grans diferències existents, d'una banda entre els diversos països i, de l'altra, dins de cada país en funció de la ubicació del centre i de la seva titularitat. Tanmateix, intentarem perfilar a continuació aquells trets comuns que ens permeten aproximar-nos a l'educació en aquest context geogràfic (vegeu la taula 1).

L'ESTRUCTURA

L'educació preescolar, tot i que encara no és una etapa generalitzada, està actualment en expansió a l'Amèrica llatina. Els sistemes educatius dels països a què estem fent referència es plantegen en la seva estructura cursos per a infants de 5 i 6 anys, és a dir, per a l'any anterior a l'entrada a l'educació obligatòria. L'educació prèvia a aquesta edat té lloc en jardins d'infància, generalment de titularitat privada, motiu pel qual les taxes d'escolarització entre els 0 i els 5 anys són molt reduïdes.

L'etapa d'educació obligatòria s'estén dels 6 anys (en el cas del Brasil des dels 7 anys) als 14 anys, i s'equipara així amb el sistema educatiu existent a Catalunya abans de l'entrada en vigor de la LOGSE. Pel que fa a l'estructura d'aquesta etapa,

Taula 1.
L'alumnat procedent de l'Amèrica llatina a Catalunya

	Alumnes de l'Amèrica llatina	Total d'alumnes	% sobre el total d'alumnes	Increment per curs
Educació infantil				
1996-1997	602	210.331	0,3	
1997-1998	691	209.242	0,3	89
1998-1999	529	205.991	0,3	-162
1999-2000	665	208.820	0,3	136
2000-2001	1.188	216.393	0,5	523
2001-2002	2.615	224.892	1,2	1.427
2002-2003	4.904	237.488	2,1	2.289
2003-2004	7.398	251.419	2,9	2.494
2004-2005	7.761	264.355	2,9	363
2005-2006	7.701	276.743	2,8	-60
Educació primària				
1996-1997	2.245	436.402	0,5	
1997-1998	2.073	358.576	0,6	-172
1998-1999	1.536	349.530	0,4	-537
1999-2000	1.876	347.457	0,5	340
2000-2001	2.660	346.604	0,8	784
2001-2002	5.656	348.665	1,6	2.996
2002-2003	10.596	354.597	3,0	4.940
2003-2004	15.981	362.817	4,4	5.385
2004-2005	18.721	368.267	5,1	2.740
2005-2006	21.229	376.585	5,6	2.508
Educació secundària obligatòria				
1996-1997	353	149.453	0,2	
1997-1998	642	229.455	0,3	289
1998-1999	1.064	252.163	0,4	422
1999-2000	1.647	266.467	0,6	583
2000-2001	2.458	257.318	1,0	811
2001-2002	4.026	253.340	1,6	1.568
2002-2003	6.569	253.424	2,6	2.543
2003-2004	9.653	256.268	3,8	3.084
2004-2005	10.887	258.746	4,2	1.234
2005-2006	14.798	260.966	5,7	3.911

Font: Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya.

hi coexisteixen dos models. D'una banda, el d'aquells països on tota l'educació obligatòria es cursa dins de l'educació primària (Bolívia, Perú i Brasil) i, de l'altra, els sistemes educatius en què l'educació obligatòria se subdivideix en educació primària i educació secundària mitjana o bàsica (Colòmbia, Equador).

Aquests dos models van acompanyats de diferents mecanismes d'avaluació. Així, en els països en què l'educació primària ocupa tota l'etapa obligatòria, l'avaluació es fa anualment, i s'estableix la repetició de curs per a aquells alumnes que no superen un mínim d'assignatures. En canvi, en els sistemes en què l'educació obligatòria implica dues etapes diferenciades, malgrat que es contempla també la repetició de curs, l'avaluació sol tenir lloc al final de cada cicle i/o etapa.

La càrrega lectiva a l'Amèrica llatina és d'unes 30 o 35 hores setmanals, de manera que s'aproxima al model català actual, tot i que existeixen algunes diferències. A l'Amèrica llatina l'horari sol ser intensiu i els centres educatius ofereixen diversos torns (matí, tarda o vespre) per tal d'aprofitar al màxim les seves instal·lacions. En aquells països en què la jornada escolar diària és relativament reduïda (d'unes quatre hores), la setmana escolar s'allarga i inclou el dissabte. Aquesta diferència organitzativa és a la base de les opinions de molts alumnes llatinoamericans, per als quals l'horari de torn partit instaurat a Catalunya se'ls fa feixuc; afirmen que a la tarda el seu rendiment i la seva concentració disminueixen i que els manca temps per fer les tasques a casa, ja que no disposen de tota la tarda lliure.

Les taxes d'escolarització mostren que més del 90% dels infants en edat escolar assisteixen a l'educació primària, mentre que per a l'educació secundària aquesta xifra es redueix al Perú fins al 70% i a l'Equador fins al 50%. En general, tot i existir algunes excepcions, l'escolarització recau en última instància en la voluntat dels pares, fins i tot en el cas de l'educació obligatòria, motiu pel qual l'escolarització no sempre es produeix, especialment en alguns contextos (àmbit rural), per a alguns col·lectius (indígenes, pobresa extrema...) i per als darrers cursos.

Volem recordar una altra vegada que la diversitat és la característica principal dels sistemes educatius llatinoamericans: heterogeneïtat entre països però

també dins d'un mateix país. A la major part dels països de l'Amèrica del Sud i de l'Amèrica Central conviuen escoles públiques urbanes, escoles públiques rurals, escoles privades laiques, escoles militars, escoles religioses, escoles estrangeres... i tot plegat dibuixa un mosaic poc ordenat d'experiències i de resultats educatius.

LES DINÀMIQUES

És precisament aquesta diversitat d'experiències el que explica la varietat d'opinions expressades pels alumnes pel que fa a les distàncies entre el sistema educatiu català i els sistemes de llurs països d'origen. Arriscant-nos a ser massa generalistes, podem afirmar que el nivell educatiu dels centres privats a l'Amèrica llatina és proper al nivell dels centres públics catalans, mentre que els centres públics llatinoamericans presenten alguns dèficits més marcats. Tot i així, cal dir que estem parlant d'un endarreriment en el currículum de mesos o setmanes, sense arribar en cap cas a diferències de cursos escolars sencers. A més, l'organització curricular diferent provoca que alguns alumnes hagin de repetir aquí continguts ja apresos en els seus països (la qual cosa els porta a pensar que el ritme d'aprenentatge aquí és més lent) però, alhora, hi hagi assignatures que els són completament noves i desconegudes (i aleshores senten que tenen certs dèficits instructius).

Un element de reflexió de l'alumnat llatinoamericà és la percepció que el desordre i la manca de respecte al professorat dins l'aula és molt més present a Catalunya que en els seus països d'origen. El professorat dels països llatinoamericans contemplats en aquest informe estableix unes relacions més distants i jeràrquiques amb el seu alumnat, i es construeix així una relació basada en el respecte i l'autoritat del professor o la professora, a qui tracten de vostè. Aquests alumnes valoren positivament l'actitud més propera i comprensiva del professorat català, però troben a faltar l'autoritat i la disciplina de les aules dels països d'origen respectius, tot i que cal dir que no triguen a adaptar-se a la dinàmica catalana.

LES FAMÍLIES

Aquesta relació de jerarquia i autoritat entre el professor o professora i l'alumne es produeix en paral·lel amb l'establiment d'uns vincles més propers entre el professorat i la família. El professorat encara avui dia té un paper de centre de coneixement i per això gaudeix de l'admiració i el respecte de les famílies dels països llatinoamericans estudiats. La relació amb el professorat es concreta en una reunió mensual amb tots els pares del grup i en entrevistes individuals més freqüents, moltes de les quals són informals, i que faciliten un diàleg continu entre la família i l'escola. Aquestes experiències prèvies motiven que el primer contacte de les famílies llatinoamericanes amb les escoles catalanes sigui considerat fred i s'interpreti com una falta d'atenció cap als seus fills. Quan fa més temps que les famílies coneixen el sistema educatiu català, consideren que es tracta més aviat de falta d'iniciativa de l'escola, però que aquesta se sol mostrar receptiva davant les demandes dels pares. Tot i així, és estès el sentiment que el funcionament de l'escola respon a una falta de preocupació dels pares autòctons respecte de l'educació dels seus fills.

Si bé la relació amb l'escola s'observa amb un cert desencant, l'opinió de les famílies respecte de l'educació, en general, i de les instal·lacions, en particular, és molt positiva. Ens trobem novament amb una diversitat d'opinions en funció de les experiències prèvies però, generalitzant, podem afirmar que la comparació entre els centres dels seus països d'origen i els catalans és clarament favorable a aquests segons, d'acord amb les opinions expressades per les mateixes famílies llatinoamericanes.

Quadre 1.**El sistema educatiu de l'Equador**

EQUADOR		
Edat	Curs	Tipus d'estudis
+18		Educació superior
18		
17		Educació mitjana col·legis
16		
15		
14	9è	Educació mitjana instituts tècnics
13	8è	
12	7è	
11	6è	Nivell mitjà bàsic
10	5è	
9	4t	
8	3r	
7	2n	
6	1r	Nivell primari
5		
4		
		Educació preescolar

Etapes d'educació preobligatòria

L'educació preescolar està adreçada a infants de 5 a 6 anys i té una durada d'un any. En aquells centres que disposen dels recursos necessaris, es permet organitzar un període anterior per a nens de 4 a 5 anys. Aquesta educació s'imparteix en els jardins d'infància i el 50% de la població equatoriana de 5 anys està escolaritzada en aquest nivell.

Educació obligatòria

Nivell primari

L'educació del nivell primari abraça sis graus, d'un any lectiu cadascun, i organitzats en tres cicles bianuals. Aquesta educació s'imparteix a les escoles primàries. Els alumnes hi entren a l'edat de 6 anys i acaben als 12.

Nivell mitjà bàsic

El nivell mitjà bàsic conforma un cicle de tres cursos, d'un any acadèmic cadascun. L'alumne cursa aquests nivells dels 12 als 15 anys. Té com a objectiu promoure una cultura general bàsica i desenvolupar activitats que permetin l'orientació de l'estudiant cap a l'especialitat en el cicle diversificat i l'habilitin per al treball. Aquest nivell s'imparteix en el cicle bàsic dels col·legis de batxillerat.

Avaluació

La promoció dins de cada cicle és automàtica i és en el pas d'un cicle a l'altre quan s'observa l'aprofitament de l'alumne sobre la base d'una escala de qualificacions d'1 a 20, en què menys de 10 és insuficient. Són promoguts d'un cicle a l'altre aquells alumnes que obtenen almenys una mitjana de 15 en cada àrea o assignatura. En cas que això no passi, els alumnes hauran de fer un examen addicional. L'aprovació del nivell primari és requisit per a l'ingrés al nivell mitjà bàsic.

Dades d'escolarització

Les dades d'escolarització són d'un 99% per a l'educació primària, i d'un 50% en el nivell mitjà.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

La xarxa escolar equatoriana distingeix entre centres oficials (siguin municipals o d'altres institucions públiques), centres particulars (que poden ser laics o confessionals) i altres centres que disposen d'un finançament parcial a càrrec d'entitats públiques i d'associacions de pares de família i es regeixen per convenis especials. Existeixen centres només masculins, altres de només femenins i uns altres de mixtos. Segons la localització geogràfica, existeix una xarxa urbana i una altra de rural.

Horaris

Els centres escolars que imparteixen l'educació obligatòria poden ser classificats segons l'horari que apliquen en centres matutins, centres de tarda, centres nocturns i centres de doble jornada.

Quadre 2.
El sistema educatiu de Colòmbia

COLÒMBIA		
Edat	Curs	Tipus d'estudis
+18		Educació superior
18		
17		
16	11è	Educació mitjana vocacional o batxillerat
15	10è	
14	9è	Educació bàsica secundària
13	8è	
12	7è	
11	6è	
10	5è	
9	4t	Educació primària
8	3r	
7	2n	
6	1r	
5		Educació preescolar obligatòria
4		Educació preescolar
3		
2		
1		

Etapas d'educació preobligatòria

L'educació preescolar no és obligatòria fins a l'edat de 5 anys. En l'actualitat aquesta educació només escolaritza un 7% de la població entre 1 i 3 anys i ho fan institucions de caràcter privat. Està en vies de preparació un projecte per fer extensiva aquesta educació a les escoles oficials.

Educació obligatòria

Educació preescolar

La Constitució colombiana estableix que l'educació preescolar serà obligatòria com a mínim un any lectiu (els 5 anys).

Educació bàsica

L'educació bàsica s'estructura en dos cicles. Un primer cicle d'educació bàsica primària, que abraça del grau primer al cinquè (entre els 6 i els 10 anys) i un cicle d'educació bàsica secundària, del grau sisè al novè (entre els 11 i els 14 anys). Aquestes edats són aproximades, de manera que l'educació bàsica secundària es pot finalitzar als 13, 14 o 15 anys.

Avaluació

A l'educació bàsica primària la promoció és automàtica, no es pot repetir curs. En canvi, a l'educació bàsica secundària cal superar les proves d'avaluació. La qualificació mínima per aprovar una àrea de formació pròpia o comuna és de 6 punts (sobre 10). Un alumne passa de curs quan ha aprovat totes les àrees. És possible la promoció, malgrat que s'hagi suspès una àrea de formació, quan la mitjana de totes les àrees de formació comunes és superior a 7. Si un alumne suspèn dues àrees, té dret a intentar recuperar-les i si les aprova totes dues, és promogut. Si en suspèn una, ha de repetir curs.

Dades d'escolarització

Les dades d'escolarització a l'educació bàsica són d'un 93%. Cal dir que encara que la Constitució estableix l'obligatorietat de l'educació, a la pràctica és la voluntat dels pares el que determina que un infant sigui escolaritzat o no.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

L'educació bàsica, primària i secundària s'ofereix indistintament en centres oficials i centres privats.

Horaris

S'estableixen diferents torns:

de matí: de 7.00 a 12.15 h,

de tarda: de 12.30 a 17.45 h,

de nit: de 18.00 a 22.00 h.

Quadre 3.
El sistema educatiu de Bolívia

BOLÍVIA		
Edat	Curs	Tipus d'estudis
+18		Educació superior
18		
17		Educació secundària per itineraris
16		
15		Educació secundària general
14		
13	8è	Educació primària
12	7è	
11	6è	
10	5è	
9	4t	
8	3r	
7	2n	
6	1r	
5		Educació preprimària
4		Educació preescolar no escolaritzada
3		
2		
1		

Font: http://www2.unesco.org/wef/countryreports/bolivia/rapport_1.html
http://www.minedu.gov.bo/estads/edubol/bolind_doc.pdf

Etapas d'educació preobligatòria

L'educació preescolar atén alumnes d'entre 0 i 6 anys i s'estructura en dos cicles. Un primer cicle (de 0 a 4 anys) que es realitza a les anomenades *casas-cuna* i les escoles maternal. I un segon cicle, els *kindergartens*, per a nens de 4 a 6 anys amb l'objectiu de preparar el terreny per a l'aprenentatge del nivell primari.

Educació obligatòria

Educació primària

L'educació primària és l'única de caràcter obligatori i té una durada de vuit anys. Els alumnes entren a l'edat de 6 anys al sistema educatiu i hi romanen fins als 14 anys. Des de la Reforma Educativa de l'any 1994, l'educació primària està integrada per tres cicles:

- Un primer cicle de tres anys orientat a l'aprenentatge d'habilitats bàsiques com la lectura comprensiva i reflexiva, l'expressió verbal i escrita i el raonament matemàtic elemental.
- Un segon cicle de tres anys basat en aprenentatges essencials i adreçat principalment a les ciències naturals, ciències socials, desenvolupament del llenguatge, matemàtiques i arts plàstiques, musicals i escèniques.
- Un tercer cicle de dos anys destinat a l'adquisició de coneixements científics, tecnològics i altres tècniques elementals per a les necessitats bàsiques de la vida.

En tots tres cicles s'intenta incorporar codis simbòlics propis de les cultures indígenes dels alumnes, a més de les habilitats manuals, l'educació física i els esports.

Avaluació

En el cas que l'alumne obtingui menys de 36 punts o menys en tres àrees de coneixement, haurà d'assistir a un curs de reforç en finalitzar l'any escolar. Si la mitjana de l'àrea és de 36 sobre 100, encara que hi hagi alguna assignatura suspesa, no caldrà assistir al curs de reforç però el professor o professora farà algunes recomanacions a l'alumne. Si són més de tres les àrees suspeses, és obligatòria la repetició del curs, sense dret als cursos de reforç.

Dades d'escolarització

Les dades oficials mostren que un 95% de la població entre 8 i 14 anys està escolaritzada.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

La xarxa escolar boliviana s'estructura en escoles fiscals i rurals, que depenen de l'Estat, i escoles privades. L'any 2002 hi havia 14.827 escoles públiques i 847 de privades.

Quadre 4.
El sistema educatiu del Brasil

BRASIL		
Edat	Curs	Tipus d'estudis
+18		Educació superior
18		
17	11è	Educació secundària
16	10è	
15	9è	
14	8è	
13	7è	
12	6è	Educació primària obligatòria
11	5è	
10	4t	
9	3r	
8	2n	
7	1r	
6		
5		
4		
3		Atenció de dia
2		
1		

Font: http://www2.unesco.org/wef/countryreports/brazil/rapport_1.html
<http://www.un.int/brazil/brasil/brazil-education.htm>
<http://www.brazilbrazil.com/schools.html>
http://www.hospitalityguild.com/Education/School_Systems/brazil.htm

Etapas d'educació preobligatòria

Des de l'any 1988 s'inclou dins del sistema educatiu la xarxa de centres d'atenció de dia, que atenen als infants entre els 0 i els 3 anys. Dels 2 als 3 anys els nens i nenes poden assistir als jardins d'infància i dels 4 als 6 són escolaritzats a l'etapa preescolar.

Educació obligatòria

Educació primària

L'educació obligatòria brasilera abraça únicament l'educació primària, la qual atén els alumnes dels 7 als 14 anys (del primer nivell al vuitè). L'entrada es produeix als 7 anys, encara que és permesa l'entrada als 6, depenent de l'estat.

Avaluació

La promoció de nivell implica la superació d'uns exàmens anuals. L'avaluació al Brasil contempla la repetició de cada curs en el cas que l'alumne no hagi assolit els coneixements considerats necessaris per a cada nivell. De fet, la repetició és tan elevada que més del 70% dels alumnes entre 15 i 17 anys que haurien d'haver passat a la secundària, encara cursen estudis de primària.

Dades d'escolarització

La matriculació dels nens entre els 7 i els 14 anys és d'un 96%.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

El sistema educatiu brasiler, a excepció de l'educació superior, és predominantment públic. En els darrers anys l'educació pública ha viscut un increment considerable, mentre que el sector privat ha anat reduint la seva presència. Cal dir que pot ser que aquest increment de l'educació pública sigui degut a la recent incorporació dels sectors més pobres al sistema educatiu obligatori. Històricament l'escola pública ha estat en desavantatge davant del sector educatiu brasiler privat. L'educació pública ofereix una càrrega lectiva menor, sovintaja l'absència del professorat a causa de les nombroses vagues, hi ha una planificació menys eficient, instal·lacions en pitjors condicions...

Quadre 5.
El sistema educatiu del Perú

PERÚ		
Edat	Curs	Tipus d'estudis
+18		Educació superior
18		
17		
16		Educació secundària (per itineraris)
15		
14		
13		Educació secundària
12		
11	6è	
10	5è	Educació primària
9	4t	
8	3r	
7	2n	
6	1r	
5		
4		Educació inicial
3		
2		
1		

Font: <http://www.oei.es/quipu/peru/index.html>
Calónico i Ñopo, març 2007.

Etapas d'educació preobligatòria

L'educació inicial està destinada als menors de 6 anys i té dues modalitats: escolaritzada i no escolaritzada. La primera s'imparteix a les escoles bressol (0-3 anys) i als jardins d'infància (3-5 anys). La modalitat no escolaritzada es realitza a través de programes per a grups de mares, llars comunitàries... i hi participen organitzacions socials de base. L'any 2003 el 53% de la població de 3 a 5 anys va assistir a una de les dues modalitats.

Educació obligatòria

Educació primària

L'educació obligatòria al Perú es concep com una única etapa, l'educació primària, que s'inicia als 6 anys i s'estén fins als 12.

Avaluació

L'avaluació al Perú es fa anualment. Si l'alumne obté una mitjana de totes les assignatures superior a 11 punts sobre 20 i aprova les assignatures de llengua i matemàtiques es promociiona al curs següent. En cas contrari, hi ha una opció de recuperació i, si no l'aprova, l'alumne repetirà curs.

Dades d'escolarització

Prop del 93% de la població de 6 a 11 anys assisteix a l'educació primària i gairebé el 70% de la població de 12 als 16 anys a l'educació secundària.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

En el sistema educatiu peruà existeixen dues xarxes educatives: una de pública, que escolaritza el 86% de la població en edat escolar, i una de privada, que atén el 14% restant. Des dels anys noranta la presència d'institucions privades ha anat en augment, i s'ha convertit en la via de sortida per a les famílies de major capital socioeconòmic davant la baixa inversió pública en educació.

Horaris

No hi ha un horari oficial únic i, en principi, aquest s'adequa a les necessitats dels usuaris. Els centres poden oferir diferents torns: de matí, de tarda o ambdós torns.

③ Sistema educatiu del Marroc

Tot i que en un primer moment ens proposàvem tractar el Magrib com a context geogràfic, hem optat per limitar-lo al Marroc. Quan parlem del Magrib fem referència al conjunt de països situats al nord del continent africà (el Marroc, Algèria, Tunísia, Líbia i Mauritània); però l'alumnat escolaritzat a Catalunya procedent d'aquest context geogràfic és majoritàriament marroquí, i a molta distància de les altres nacionalitats. És per això que centrarem l'aproximació als sistemes educatius del Magrib en el sistema educatiu d'aquest país (vegeu la taula 2).

Taula 2.
L'alumnat procedent del Magrib a Catalunya

	Alumnes del Magrib	Total d'alumnes	% sobre el total d'alumnes	Increment per curs
Educació infantil				
1996-1997	1.375	210.331	0,7	
1997-1998	1.762	209.242	0,8	387
1998-1999	1.352	205.991	0,7	-410
1999-2000	1.568	208.820	0,8	216
2000-2001	1.877	216.393	0,9	309
2001-2002	2.477	224.892	1,1	600
2002-2003	3.323	237.488	1,4	846
2003-2004	5.206	251.419	2,1	1883
2004-2005	6.307	264.355	2,4	1101
2005-2006	7.170	276.743	2,6	863
Educació primària				
1996-1997	4.043	436.402	0,9	
1997-1998	4.086	358.576	1,1	43
1998-1999	3.426	349.530	1,0	-660
1999-2000	3.857	347.457	1,1	431
2000-2001	4.251	346.604	1,2	394
2001-2002	5.165	348.665	1,5	914
2002-2003	6.305	354.597	1,8	1140
2003-2004	8.769	362.817	2,4	2464
2004-2005	11.121	368.267	3,0	2352
2005-2006	13.107	376.585	3,5	1986
Educació secundària obligatòria				
1996-1997	702	149.453	0,5	
1997-1998	1.656	229.455	0,7	954
1998-1999	2.387	252.163	0,9	731
1999-2000	3.093	266.467	1,2	706
2000-2001	3.739	257.318	1,5	646
2001-2002	4.396	253.340	1,7	657
2002-2003	4.894	253.424	1,9	498
2003-2004	5.598	256.268	2,2	704
2004-2005	6.014	258.746	2,3	416
2005-2006	7.648	260.966	2,9	1.634

Font: Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya.

L'ESTRUCTURA

Prèviament a l'educació obligatòria, les *maternelle* (institucions privades) ofereixen educació preescolar dels 2 als 6 anys però, a causa del seu caràcter principalment privat, es tracta d'una etapa restringida a col·lectius molt concrets i reduïts.

El sistema educatiu marroquí estableix l'etapa obligatòria dels 6 als 15 anys, i queda integrada així per un total de nou cursos escolars. L'educació obligatòria se subdivideix en educació primària (dels 6 als 12 anys) i col·legial (dels 12 als 15 anys). Aquesta segona etapa té per objectiu l'especialització en una professió, i combina continguts més acadèmics amb pràctiques laborals. La promoció de curs dins de cada etapa és automàtica i només a l'últim grau de cadascuna (sisè grau de l'educació primària i novè grau de l'educació col·legial) els alumnes han de fer uns exàmens, que poden repetir durant tres anys consecutius i, en cas de no aprovar-los, poden ser orientats cap a l'educació professional.

L'estructura del sistema educatiu marroquí requereix fer quatre remarques. En primer lloc, el sistema que acabem d'exposar és el sistema educatiu francòfon (malgrat que la llengua vehicular sigui l'àrab i el francès hi ocupi una categoria de llengua estrangera) i és producte de la Carta Nacional de l'Educació i de la Formació aprovada pel Govern marroquí l'any 1999. Ara bé, aquesta estructura conviu amb un sistema educatiu alcorànic, exclusivament en àrab, dedicat a l'estudi i la memorització de l'Alcorà i organitzat sobre la base d'una etapa primària (subdividida en dos cicles de quatre i tres anys respectivament) i una etapa d'educació secundària (de tres anys de durada).

En segon lloc, les taxes d'escolarització han tingut un increment important en la darrera dècada, de manera que han passat d'un 52% d'escolarització a l'educació primària l'any 1990-1991 a un 92% en el curs 2003-2004. Tot i així, cal tenir presents dos elements. Primerament, que aquest augment de l'escolarització no és general i uniforme sinó que afecta en menor mesura els àmbits rurals i el sexe femení. Segonament, que una part important de l'alumnat que arriba a Catalunya procedent del Marroc és d'incorporació tardana, és a dir, hi arriben amb més de 8

anys d'edat, i és probable que alguns d'aquests nens escolaritzats a Catalunya, tant a l'educació primària com —sobretot— a l'educació secundària obligatòria, no hagin estat escolaritzats prèviament al seu país d'origen, especialment si provenen de contextos rurals en què aquesta educació és encara més deficitària.

La càrrega lectiva és la tercera qüestió que cal comentar. Al Marroc l'educació primària abraça unes trenta hores a la setmana i l'educació secundària de trenta a trenta-quatre hores, i es distribueix en totes dues etapes al llarg de tota la setmana; els dies festius són els divendres i els diumenges. Així doncs, en principi, el sistema educatiu marroquí implica més dedicació de temps dels alumnes a l'assistència a classe. Cal matisar altra vegada que les baixes taxes d'escolarització i la informalitat en el seu compliment dins del sector públic (especialment en l'àmbit rural) comporten que un volum important de l'alumnat marroquí present a les aules catalanes no estigui acostumat a seguir aquests horaris, i que la jornada lectiva catalana se'ls faci llarga i feixuga.

El quart punt fa referència a l'existència dins del sistema francòfon de dues xarxes educatives, una de pública i una altra de privada, amb diferències considerables entre elles i clarament favorables al sector privat pel que fa a nivells d'aprenentatge i organització.

Per finalitzar aquest apartat, cal esmentar breument l'educació postobligatòria al Marroc. Aquesta ofereix dues vies, una d'introducció ràpida al mercat laboral (una mena de curs pont d'un any) i, una segona, de caràcter més acadèmic, enfocada a l'accés a la universitat (sigui per a itineraris acadèmics o professionals). En general, el pes atorgat a la formació professional és clarament superior al que rep aquest tipus de formació en el sistema català.

LES DINÀMIQUES

Jerarquia i disciplina són els dos elements més característics de les dinàmiques dins les aules marroquines. Tècniques considerades poc pedagògiques en l'àmbit

educatiu català, com ara la intimidació i l'agressió física a mans del professorat, són encara presents en alguns contextos del Marroc. Aquest funcionament es fonamenta en la por de l'alumne com a mecanisme de respecte cap al professor i d'establiment de l'ordre dins de l'aula. Alhora, els professors estableixen unes relacions distants amb el seu alumnat. Però el respecte professat al Marroc al professorat no és producte en exclusiva de la intimidació que aquest exerceix, sinó també del fet que es tracta d'una persona adulta (figures molt respectades dins de la cultura àrab i amaziga) i d'una persona amb autoritat i vàlua professional dins la societat marroquina. És per tot això que els alumnes marroquins, tot just incorporar-se a classe a Catalunya, experimenten una situació de confusió davant el que consideren manques de respecte al professorat.

Un segon element de comparació entre el sistema català i el sistema marroquí és el nivell d'aprenentatge. Hem de tenir present que la varietat de situacions personals (davant la reduïda taxa d'escolaritat marroquina) i de centres escolars (públics, privats, rurals, urbans, francòfons, alcorànics...) ens dificulta establir unes pautes d'aprenentatge globals al Marroc. Tot i així, les experiències expressades pels alumnes marroquins a Catalunya tendeixen a considerar que el nivell educatiu català és molt superior al del seu país d'origen, per la qual cosa tenen grans dificultats i dèficits instructius previs. Aquesta situació s'emfasitza en el cas d'aquells adolescents que s'incorporen a l'educació secundària obligatòria sense haver estat escolaritzats abans.

Cal afegir un darrer punt, en relació amb les pedagogies pròpies del sistema marroquí, que podem situar en la lògica pre-LOGSE a l'Estat espanyol. Així, sense poder generalitzar, els mètodes d'aprenentatge al Marroc disten de les lògiques constructivistes i d'aprenentatge significatiu que impregnen la filosofia docent a les aules catalanes i se centren en tècniques de memorització mecànica i en la figura del professor com a transmissor magistral de coneixements.

Una darrera qüestió és la de les llengües vehiculars del sistema educatiu marroquí. L'àrab és la llengua oficial de l'ensenyament però, des de 2003, l'amazic ha estat incorporat com a assignatura obligatòria en l'educació a primària en

unes 350 escoles designades pel Ministeri d'Educació en regions amazigòfones, arabòfones i a les ciutats. Està prevista l'extensió d'aquest ensenyament fins al batxillerat abans del 2008. Una part important de la població marroquina resident a Catalunya pertany a la comunitat amaziga, de manera que ha estat escolaritzada en el seu país d'origen en una llengua no materna, l'àrab. Aquesta és una característica important per a l'ensenyament del català, ja que en molts casos es tracta d'alumnes bilingües, amb els avantatges que això comporta per a l'aprenentatge de noves llengües. I alhora és quelcom que s'ha de tenir present en el moment que les llengües d'origen entren en joc en les dinàmiques educatives.

LES FAMÍLIES

Les famílies marroquines centren les seves opinions sobre el sistema educatiu català i la comparació respecte del sistema educatiu en dos temes: el nivell d'aprenentatge i la relació entre les famílies i l'escola.

Respecte al primer tema, les famílies marroquines consideren que l'escola catalana és "millor" que la marroquina, en tant que els ofereix més oportunitats. Cal tenir present que la seva percepció se centra, d'una banda, en aspectes organitzatius (horaris que es respecten, professors que no falten a classe...) i, de l'altra, en qüestions relatives a l'atenció i la cura dels alumnes (informació als pares, controls d'assistència...), més que no pas en els continguts acadèmics, tot i que la percepció dels seus fills sobre les seves dificultats també els porta a parlar del major nivell d'aprenentatge del sistema educatiu català.

L'opinió d'algunes famílies marroquines sobre les relacions que l'escola catalana estableix amb elles és el resultat d'una experiència prèvia amb l'escola marroquina, en què aquestes relacions són nul·les i, en cas d'existir, són majoritàriament per iniciativa de la família i sempre davant de problemes concrets dels alumnes. L'atenció que s'ofereix als alumnes des dels centres educatius públics, el seguiment de les faltes d'assistència, la reunió de pares i mares, les entrevistes individuals, les cartes... tot plegat és valorat molt positivament per les famílies,

tot i que moltes reconeixen que la manca de temps i les dificultats idiomàtiques els dificulten mantenir més relació amb els centres escolars. A més, existeix entre les famílies del Marroc un sentiment de confiança i respecte envers el professorat, que els porta a delegar-hi la responsabilitat total sobre els seus fills durant la jornada lectiva, i a considerar que no han d'entorpir la seva tasca docent. Sovint aquesta darrera actitud és interpretada per una part del professorat autòcton com a manca d'implicació dels pares marroquins.

Quadre 6.
El sistema educatiu del Marroc

MARROC			
Edat	Curs	Tipus d'estudis	
+18		Educació superior	
18			
17		Batxillerat	
16			
15		Educació secundària general	Formació professional curta
14	9è	Educació col·legial	
13	8è		
12	7è		
11	6è	Educació primària	
10	5è		
9	4t		
8	3r		
7	2n		
6	1r		
5		Educació preescolar	
4			
3			
2			

Font: Carbonell, 2006.

<http://www.cadizayto.es/interreg/marruecos/educacionma.htm>

<http://www.csi-csif.es/ense/Article481.html>

http://www.africa.upenn.edu/Country_Specific/Morco_review.html

<http://www.mincom.gov.ma/english/generalities/educatio/educatio.html>

Etapas d'educació preobligatòria

L'educació preescolar s'imparteix per a nens de 2 a 6 anys a les *maternelle*, institucions exclusivament privades.

Educació obligatòria

Al marge d'aquesta estructura existeix un tipus d'ensenyament que es realitza íntegrament en àrab. Segons aquest model paral·lel, l'etapa primària s'organitza en dos cicles de quatre i tres anys de durada respectivament i en una etapa secundària de tres anys de durada.

Educació primària

L'educació primària té una durada de sis cursos acadèmics (del nivell primer al sisè). L'edat d'entrada és als 6 anys i, conseqüentment, l'alumne finalitza aquesta primera etapa als 12 anys.

Educació col·legial

L'educació col·legial té una durada de tres anys (nivells setè, vuitè i novè), és a dir, dels 12 als 15 anys. Aquesta etapa té per objectiu l'especialització en una professió al final del cicle. L'escola col·legial combina un sistema d'aprenentatge general amb pràctiques laborals.

Un cop els alumnes finalitzen l'educació col·legial obtenen el Diploma d'Ensenyament Col·legial. Si s'aprova el cicle, el Diploma indica la superació dels estudis; si no, només el tipus d'aprenentatge i d'especialització cursats.

Avaluació

A l'educació primària i a la col·legial la promoció de curs és automàtica però al grau sisè per a la primària i al novè a la col·legial, per continuar els estudis els alumnes han de superar uns exàmens, que són iguals per a tots els alumnes de la ciutat. La majoria d'alumnes superen aquests exàmens però si un no ho aconsegueix, pot tornar-lo a repetir durant tres anys consecutius. Si finalment no aprovés l'examen, l'estudiant, en funció de la seva edat, és encaminat cap a la formació professional. Els alumnes de més de 18 anys no poden continuar cursant l'educació col·legial.

Dades d'escolarització

Les dades mostren un increment impressionant de la taxa d'escolarització en l'educació primària, que va passar d'un 52% el curs 1990-1991 a un 92% el curs 2003-2004, tot i que encara són inferiors en l'àmbit rural i entre les noies.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

Al Marroc existeix una xarxa d'escoles privades i una d'escoles públiques. Aquesta última implica la gratuïtat del sistema educatiu des de la primària a la universitat, però les diferències entre aquestes dues xarxes són importants.

Horaris

L'escola al Marroc té una càrrega lectiva de 30 hores a la setmana a l'educació primària, i d'entre 30 i 34 a la secundària. Els horaris són de dilluns a dissabte.

4 Sistemes educatius de l'Europa de l'Est: Romania, Ucraïna i Rússia

Els sistemes educatius dels països que englobem sota l'etiqueta d'*Europa de l'Est* són hereus del sistema educatiu comunista implementat a totes les repúbliques soviètiques durant una bona part del segle xx. Gairebé vint anys després de la caiguda del Mur de Berlín són encara presents moltes de les característiques d'aquest sistema educatiu soviètic —tant pel que fa a l'estructura organitzativa com a les dinàmiques pedagògiques— en els sistemes educatius de Romania, Ucraïna i Rússia, entre altres països. Aquests tres països de l'Europa de l'Est que acabem de mencionar són els que tenen una població més gran resident a Espanya i és a partir dels quals definirem, a continuació, els principals eixos per a la comprensió de les experiències escolars dels nens i nenes provinents d'aquests orígens viscudes prèviament a la seva arribada a Catalunya (vegeu la taula 3).

L'ESTRUCTURA

En primer lloc, els sistemes educatius de l'Europa de l'Est plantegen l'educació obligatòria com una etapa que abraça entre 8 i 9 anys, i comencen l'escolarització del nen a l'edat dels 6 o 7 anys i la donen per acabada pels volts dels 15-16 anys. Cal matisar, però, que l'educació preescolar (dels 3 als 6-7 anys) està en una fase d'expansió i normalització, de manera que, per exemple, a Romania el 65% dels infants ja assisteix a jardins d'infància, i a Ucraïna ho fa el 50% dels infants.

Taula 3.
L'alumnat procedent de l'Europa de l'Est a Catalunya

	Alumnes de l'Europa de l'Est	Total d'alumnes	% sobre el total alumnes	Increment per curs
Educació infantil				
1996-1997	236	210.331	0,1	
1997-1998	283	209.242	0,1	47
1998-1999	145	205.991	0,1	-138
1999-2000	151	208.820	0,1	6
2000-2001	234	216.393	0,1	83
2001-2002	500	224.892	0,2	266
2002-2003	928	237.488	0,4	428
2003-2004	1.449	251.419	0,6	521
2004-2005	1.738	264.355	0,7	289
2005-2006	2.213	276.743	0,8	475
Educació primària				
1996-1997	665	436.402	0,2	
1997-1998	626	358.576	0,2	-39
1998-1999	409	349.530	0,1	-217
1999-2000	378	347.457	0,1	-31
2000-2001	520	346.604	0,2	142
2001-2002	1.035	348.665	0,3	515
2002-2003	1.958	354.597	0,6	923
2003-2004	2.866	362.817	0,8	908
2004-2005	3.495	368.267	0,9	629
2005-2006	4.524	376.585	1,2	1.029
Educació secundària obligatòria				
1996-1997	111	149.453	0,1	
1997-1998	190	229.455	0,1	79
1998-1999	241	252.163	0,1	51
1999-2000	297	266.467	0,1	56
2000-2001	452	257.318	0,2	155
2001-2002	738	253.340	0,3	286
2002-2003	1.282	253.424	0,5	544
2003-2004	1.929	256.268	0,8	647
2004-2005	2.364	258.746	0,9	435
2005-2006	3.337	260.966	1,3	973

Font: Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya.

L'educació obligatòria a l'Europa de l'Est escolaritza entre el 85% i el 100% de la població en edat escolar, depenent del país. L'organització de l'educació obligatòria respon a un model comprensiu i alhora extremadament competitiu. Els alumnes a l'edat de 10 anys finalitzen l'educació primària i es promocionen automàticament cap a l'educació secundària bàsica o inferior. En aquest nivell educatiu no s'ofereixen itineraris, però la distinció per nivells d'aprenentatge i/o capacitats està fortament marcada a través d'unes complexes proves i exàmens a què són sotmesos els alumnes al final de cada curs i etapa. Hi ha sistemes, com el rus, en què es contempla la possibilitat d'expulsar del sistema educatiu aquells alumnes dels darrers cursos obligatoris que, malgrat no tenir l'edat suficient per abandonar l'escola, no superen amb èxit els exàmens. En general, l'aprovació de l'educació secundària bàsica no implica el pas automàtic a l'educació secundària postobligatòria, sinó que a aquesta s'hi accedeix a través d'unes proves de competències.

L'educació obligatòria és oferta principalment per institucions públiques, tot i que des dels anys noranta és creixent el sorgiment d'una oferta educativa privada. Els horaris d'assistència a classe varien en funció del país però la norma general és l'establiment de jornades completes, amb l'exigència d'una intensa activitat d'estudi de l'alumne fora de l'horari lectiu.

L'educació postobligatòria respon, en la major part dels casos, a dos itineraris: un de caràcter més acadèmic, que permet la posterior entrada a la universitat, i un altre de perfil més professional, que només en uns pocs casos té continuïtat en institucions d'educació superior.

LES DINÀMIQUES

Si bé l'estructura organitzativa del sistema educatiu dels països de l'Europa de l'Est deixa entreveure determinades distàncies respecte al sistema educatiu català, aquestes s'evidencien amb més força en parlar de les dinàmiques dins i fora de l'aula. Uns ritmes d'aprenentatge més forts i una més gran disciplina i

exigència són les dues característiques centrals en la comparació respecte l'educació a Catalunya.

El professorat de l'Europa de l'Est estableix una distància important respecte als seus alumnes i, sense arribar a una actitud agressiva, sí que tenen un comportament estricte, allunyat de la figura del professor o professora comprensius i propers en qui l'alumne pot confiar. Aquesta actitud té la seva traducció més immediata en un clima a l'aula que es mou entre el temor i el respecte al professor i, conseqüentment, en una major disciplina a la classe. Alhora, els alumnes entrevistats interpreten aquesta disciplina com la base d'un bon ensenyament, d'un aprenentatge més accelerat.

I en aquest punt ens trobem amb el segon element de comparació: el nivell d'estudis. Els alumnes de l'Europa de l'Est coincideixen a manifestar que la seva incorporació al sistema educatiu català els ha comportat un retrocés significatiu en el seu procés d'aprenentatge —retrocés valorat entre dos i tres cursos—, prenent com a assignatures comparables l'anglès i les matemàtiques, ja que són matèries en què el desconeixement de la llengua catalana té menys efectes. Un segon punt en referència al nivell d'estudis se centra en els deures. Com hem comentat, es tracta d'alumnes habituats a l'obligació d'un intens treball a casa com a complement i requisit del treball a l'escola. A Catalunya, els deures són en la majoria dels casos reduïts o, fins i tot, inexistents, fet que aquests nous alumnes interpreten com una manca d'exigència i, per tant, com un dèficit per al seu procés d'aprenentatge.

LES FAMÍLIES

Les famílies que provenen de l'Europa de l'Est presenten una característica comuna davant l'escolarització dels seus fills a Catalunya: l'angoixa provocada per la sensació de reducció del nivell d'estudis dels seus fills.

Es tracta de famílies que responen a unes lògiques molt competitives, que atorguen una gran importància a l'educació, que dipositen grans expectatives en

l'escola i que, consegüentment, experimenten el descens dels ritmes de treball escolar com l'origen del fracàs escolar i professional dels seus fills, alhora que el veuen com un impediment per tornar als seus països d'origen. La poca feina que s'ha de fer a casa és interpretada també com un exemple de la manca d'exigència del professorat i de l'escola.

A més, els sistemes educatius d'origen s'estructuren sobre la base d'unes relacions intenses entre el professorat i les famílies, materialitzades en una reunió mensual de pares i mares i més diàleg individual amb els professors i professores. En un primer moment, s'interpreta aquesta distància més gran de l'escola respecte a les famílies com a desatenció, encara que progressivament s'entén simplement com a manca d'iniciativa de l'escola, ja que si la família demana aquestes trobades, la resposta dels centres sol ser positiva. Una segona reflexió sobre aquesta diferència entre les lògiques de comunicació entre les famílies i els centres escolars és la impressió que les famílies de l'Europa de l'Est tenen que les famílies catalanes no es preocupen prou pels seus fills, en tant que no acudeixen sovint a l'escola.

Quadre 7.
El sistema educatiu de Romania

ROMANIA		
Edat	Curs	Tipus d'estudis
+18		Educació superior
18		Liceu o batxillerat Institut tecnològic
17		
16		
15		
14	8è	Gimnaziu o educació secundària bàsica
13	7è	
12	6è	
11	5è	
10	4t	Educació primària
9	3r	
8	2n	
7	1r	
6		Educació preescolar
5		
4		

Font: <http://countrystudies.us/romania/47.htm>
http://www.photius.com/countries/romania/society/romania_society_education_and_legiti~1204.html
<http://www.euroeducation.net/prof/romco.htm>
<http://www.edu.ro>
<http://www.ibe.unesco.org/International/ICE/natrap/Romania.pdf>

Etapas d'educació preobligatòria

L'educació preescolar abraça els infants d'entre 3 i 7 anys, distribuïts en el nivell baix, el nivell superior i la classe de preparació. Aquesta educació s'imparteix en els jardins d'infància. L'any 2000, un 65% dels infants entre 3 i 6 anys assistien als jardins d'infància i la xifra augmentava fins al 89% en el cas dels alumnes de 6 anys.

Educació obligatòria

Educació primària

L'educació primària, impartida a l'escola de primària, s'inicia als 7 anys i té una durada de quatre anys.

Educació secundària bàsica

L'educació secundària bàsica és impartida al Gimnaziu i els alumnes la cursen durant quatre anys. L'entrada es produeix als 11 anys i s'allarga fins als 15. La nova reforma afegeix un nou curs, de manera que l'examen de capacitació es realitza als 16 anys. La superació d'aquest examen comporta l'obtenció del Certificat de Capacitació, amb el qual s'accedeix a l'educació secundària superior.

Avaluació

El sistema educatiu romanès és extremadament competitiu. Al final de cada etapa educativa, però també en alguns nivells intermedis, els alumnes han de realitzar uns exàmens de capacitació, basats principalment en les matemàtiques i la gramàtica. Al final de l'educació obligatòria els alumnes que han superat amb èxit l'últim curs són declarats alumnes graduats de l'educació secundària bàsica i tenen dret a dur a terme l'examen de capacitació, que permet el pas a l'educació secundària postobligatòria. En el cas que l'alumne no superi aquest examen, pot tornar-lo a fer en posteriors ocasions.

Dades d'escolarització

L'any 1999-2000, el 98,9% dels estudiants de 7 a 11 anys havien estat matriculats a l'educació primària, i el 92,4% dels estudiants dels 11 als 15 anys a l'educació secundària bàsica.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

El sistema nacional d'educació contempla una xarxa pública i una altra de privada d'institucions, i estableix el caràcter obert de totes dues xarxes i la possibilitat de passar de l'una a l'altra.

Horaris

L'educació obligatòria és impartida quatre hores diàries, cinc dies a la setmana (de dilluns a divendres), però cal tenir present l'enorme càrrega lectiva extraescolar en què es fonamenta aquest sistema educatiu.

Quadre 8.
El sistema educatiu d'Ucraïna

UCRAÏNA			
Edat	Curs	Tipus d'estudis	
+20		Educació superior universitària	
20			
19			
18			
17		Formació professional	
16			Secundària superior especial
15			Secundària superior
14	9è	Educació secundària inferior	
13	8è		
12	7è		
11	6è		
10	5è		
9	4t		
8	3r		
7	2n	Educació elemental	
6	1r		
5			
4		Educació preescolar	
3			
2			
1			

Font: <http://www.euroeducation.net/prof/ukrco.htm>
<http://education.gov.ua>

Etapas d'educació preobligatòria

El 49% dels nens i nenes en edat d'atendre l'educació preescolar (menys de 7 anys) estan escolaritzats en institucions preescolars.

L'educació preescolar ha esdevingut cada cop més popular, ja que es planteja com una etapa de preparació per a l'educació obligatòria.

Educació obligatòria

Educació elemental

L'escola elemental a Ucraïna estableix com a edat d'entrada els 7 anys però si els pares hi estan d'acord, l'alumne pot ingressar-hi als 6. Aquesta és l'opció majoritària, de forma que els alumnes ingressen al primer nivell de l'educació obligatòria als 6 anys i completen els quatre cursos als 10.

Educació secundària inferior

L'educació secundària inferior té una durada de cinc anys i respon al model d'una escola comprensiva, sense itineraris. Els alumnes assoleixen, com a norma general, el Certificat de la Secundària Inferior a l'edat de 15 anys, i acaben així l'educació obligatòria. Un cop finalitza l'educació obligatòria, l'estudiant pot optar per l'educació secundària superior o per l'educació professional.

Avaluació

Els alumnes d'Ucraïna abans d'entrar a l'educació elemental han de realitzar un examen de lectura. Aquest test determina el grau de desenvolupament de l'alumne i el curs al qual ha d'ingressar. Si l'alumne obté el nivell necessari, entrarà a l'educació elemental. Si no és així, es recomanarà que l'alumne ingressi en una escola elemental en què aquesta etapa s'imparteixi en quatre anys i no en tres.

Dades d'escolarització

El 84% de la població ucraïnesa en edat escolar està escolaritzada.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

A Ucraïna existeix una xarxa pública d'escoles i una altra de privada. Avui dia, les escoles privades són el 0,6% del total d'escoles existents. Cal dir que, encara que la xifra és reduïda, està en constant creixement des de començament dels anys 90.

Horaris

La legislació d'Ucraïna en matèria educativa preveu el funcionament de l'educació en diferents formes: classes diürnes, classes de tarda i classes a distància.

Quadre 9.
El sistema educatiu de Rússia

RÚSSIA				
Edat	Curs	Tipus d'estudis		
+18		Superior universitària	Superior no universitària	
18		Educació secundària completa	Liceus professionals	
17				
16				
15				PTU
14	8è	Educació secundària bàsica		
13	7è			
12	6è			
11	5è			
10	4t			
9	3r	Educació primària		
8	2n			
7	1r			
6		Guarderies		
5				
4		Escoles bressol		
3				
2				

Font: <http://countrystudies.us/russia/52.htm>
<http://www.euroeducation.net/prof/russco.htm>
<http://studyrussian.com/MGU/russian-education-system.html>
<http://www.rusiamia.com/educacion.html>
<http://www.vsu.ru/english/academics/rusedu/index.htm>

Etapas d'educació preobligatòria

Els pares i mares russos tenen l'opció d'escolaritzar els seus fills a les escoles de preescolar fins l'edat dels 7 anys, quan comença l'educació obligatòria. Dels 18 mesos als 3 anys aquesta escolarització es realitza a les escoles bressol, mentre que dels 3 als 7 anys els nens i nenes van a la guarderia, on a partir dels 5 anys realitzen els cursos de preparació per a l'escola. La major part de les mares tenen feines a temps complet, de forma que molts dels recursos de preescolar estan situats a les mateixes empreses. Cal dir que a partir de l'any 1991, amb les reformes econòmiques, els recursos adreçats als pares i mares treballadors han sofert una reducció contínua, principalment per la falta d'aportacions econòmiques de l'Estat.

Educació obligatòria

Educació primària

L'educació primària s'inicia a l'edat de 7 anys i finalitza als 10, és a dir, del nivell primer al nivell tercer.

Educació secundària bàsica

L'educació secundària bàsica abraça dels 10 als 15 anys. Cal dir que amb anterioritat a l'any 1992 l'educació obligatòria s'allargava fins als 17 anys, motiu pel qual més del 60% dels alumnes continuen encara realitzant l'escolarització d'onze cursos, en comptes de la de vuit, que és l'actual educació obligatòria.

Avaluació

El sistema educatiu rus contempla la possibilitat d'expulsar del sistema educatiu aquells alumnes de 14 anys (encara a l'educació obligatòria) que suspenen els cursos.

Dades d'escolarització

El 90% de la població en edat escolar obligatòria està escolaritzada.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

El sistema de finançament rus va fer que les institucions educatives fossin totalment dependents dels recursos estatals i que fora de l'esfera pública no es creessin institucions privades d'educació. Això començà a canviar a partir de la reforma del 1992, moment en què comença a obrir-se un nou mercat a l'educació. Multitud d'institucions privades apareixen. Aquestes esdevenen ràpidament centres d'innovació pedagògica, i s'allunyen del rígid mètode soviètic. Dins del sistema públic d'escoles, el 75% són escoles rurals. El sistema educatiu és gratuït, encara que des de l'any 1992 a l'educació superior es comença a cobrar certes taxes. Cal dir que l'accés al sistema educatiu superior està clarament relacionat amb l'origen socioeconòmic de l'estudiant i no només pels contactes que la família pugui tenir sinó perquè la diferència de la qualitat entre els diferents centres educatius està en continu creixement.

5) Sistemes educatius de l'Àsia: Xina, Índia i Pakistan

El continent asiàtic engloba un conjunt molt ampli de països amb llengües, història, organització política i social molt divergents, fet que dificulta parlar d'un únic model educatiu. Si bé en el cas de l'Amèrica llatina la diversitat és una característica destacada dels sistemes educatius però amb la possibilitat d'establir-hi uns elements comuns, en el cas de l'Àsia hem de plantejar aquesta categoria com un calaix de sastre, en el qual encabim una sèrie de països que només coincideixen en la seva localització geogràfica en aquest gran continent. Els principals països asiàtics amb presència a Catalunya són la Xina, l'Índia i el Pakistan (vegeu la taula 4).

L'ESTRUCTURA

L'educació preescolar està en diferents moments d'extensió i universalització en cadascun dels països estudiats. Així, mentre a l'Índia aquesta etapa educativa s'ofereix només des d'institucions privades (i arriba a menys del 30% de la població menor de 6 anys); al Pakistan està en procés d'institucionalització i es pretén que abans del 2010 s'integri l'educació de 3 a 5 anys com a part de l'educació primària; i a la Xina està pràcticament universalitzada als nuclis urbans i molt estesa a les àrees rurals.

Taula 4.
L'alumnat procedent de l'Àsia a Catalunya¹

	Alumnes de l'Àsia	Total d'alumnes	% sobre el total d'alumnes	Increment per curs
Educació infantil				
1996-1997	355	210.331	0,2	
1997-1998	436	209.242	0,2	81
1998-1999	263	205.991	0,1	-173
1999-2000	307	208.820	0,1	44
2000-2001	377	216.393	0,2	70
2001-2002	554	224.892	0,2	177
2002-2003	738	237.488	0,3	184
2003-2004	1.013	251.419	0,4	275
2004-2005	1.224	264.355	0,5	211
2005-2006	1.553	276.743	0,6	329
Educació primària				
1996-1997	915	436.402	0,2	
1997-1998	792	358.576	0,2	-123
1998-1999	509	349.530	0,1	-283
1999-2000	529	347.457	0,2	20
2000-2001	635	346.604	0,2	106
2001-2002	916	348.665	0,3	281
2002-2003	1.195	354.597	0,3	279
2003-2004	1.747	362.817	0,5	552
2004-2005	2.528	368.267	0,7	781
2005-2006	3.150	376.585	0,8	622
Educació secundària obligatòria				
1996-1997	105	149.453	0,1	
1997-1998	222	229.455	0,1	117
1998-1999	350	252.163	0,1	128
1999-2000	532	266.467	0,2	182
2000-2001	631	257.318	0,2	99
2001-2002	800	253.340	0,3	169
2002-2003	991	253.424	0,4	191
2003-2004	1.484	256.268	0,6	493
2004-2005	2.155	258.746	0,8	671
2005-2006	2.746	260.966	1,1	591

Font: Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya.

.....
1. Aquestes dades corresponen al nombre d'alumnes procedents de l'Àsia i d'Oceania, en ser aquesta la categoria emprada pel Departament d'Educació. Tot i així, el volum d'alumnes procedents d'Oceania és molt minoritari, per la qual cosa les dades són prou vàlides per a reflectir la presència d'alumnat asiàtic.

Dels països asiàtics recollits en la nostra mostra, l'Índia és el que té una etapa d'educació obligatòria més curta. La descentralització política comporta l'existència de diferents sistemes educatius al país, de manera que a la majoria d'estats la legislació vigent no contempla l'existència d'una etapa educativa obligatòria, en uns altres aquesta abraça dels 6 als 10 anys i en uns altres s'allarga fins als 13 anys. El Pakistan i la Xina estructuraven l'educació obligatòria en deu cursos escolars, que s'inicien als 5 anys en el primer i als 6 anys en el segon i s'estenen, doncs, fins als 14 anys al Pakistan i als 15 a la Xina.

Un altre element que també difereix entre països és el grau de comprensivitat. El Pakistan i l'Índia plantegen un disseny comprensiu, en tant que l'escolarització obligatòria és igual per a tothom de l'inici a la fi. En canvi, a la Xina, als 12 anys els alumnes són orientats cap a dos itineraris diferenciats (un de més acadèmic i l'altre més professional), i existeix a més una distància important de qualitat entre els diversos centres educatius, essent la nota de l'educació primària la que determina a quines escoles té accés cada alumne.

Les dades d'escolarització mostren diferents nivells d'universalització de l'educació obligatòria a l'Àsia. A l'Índia poc més del 50% dels infants dels 6 als 14 anys assisteixen a classe; al Pakistan estan escolaritzats el 56% dels nens dels 5 als 9 anys, el 34% dels 10 als 12 anys i només el 22% dels 13 als 14 anys; i a la Xina més del 90% dels infants cursen tota l'etapa obligatòria.

Els criteris i mecanismes d'avaluació són també diferents en cada context. A la Xina els exàmens es realitzen anualment (i se centren en llengua xinesa i matemàtiques a l'educació primària) i la promoció és automàtica a l'educació secundària inferior, tot i que com hem vist, les notes determinen a quin tipus d'escoles té accés cada alumne. En canvi, al Pakistan, a més dels exàmens anuals, els alumnes han de superar una prova específica per accedir a l'educació secundària obligatòria.

Finalment, cal tenir present que les característiques esmentades es refereixen principalment al sistema educatiu públic de cadascun d'aquests països. Si bé a la Xina el sector públic és majoritari, amb una presència molt limitada del sector

privat, al Pakistan i a l'Índia la xarxa educativa privada té un pes considerable. A l'Índia l'estricta jerarquia social té un clar reflex en l'estructura educativa, i les escoles privades són un símbol d'estatus i oportunitats socials. Al Pakistan, per la seva banda, hi conviuen multitud de subsistemes educatius (l'anglès —privat—, l'urdú —públic—, les madrasses —religiós—...) amb poca o nul·la relació entre ells.

LES DINÀMIQUES

Com hem anat comentant, la disparitat d'experiències educatives que s'engloben dins del continent asiàtic dificulten parlar d'unes dinàmiques específiques i úniques. Tot i així, hi ha determinats elements comuns que mereixen ser destacats.

Els alumnes procedents de països asiàtics remarquen la importància que s'atorga en els seus sistemes educatius d'origen a la disciplina dins de l'aula. Aquesta disciplina té diverses formes d'expressió; així, al Pakistan i l'Índia es concreta en actituds autoritàries i, fins i tot, en l'agressió física a mans del professorat; mentre que a la Xina el respecte al professorat es fonamenta més en l'establiment d'una relació distant i freda amb els alumnes i, alhora, en la valoració social del paper del docent en l'educació dels infants.

Aquesta disciplina es relaciona de forma directa, i molt especialment a la Xina, amb un nivell d'exigència més alt del professorat, que desemboca en un més gran esforç de l'alumne pel que fa a les seves obligacions escolars. A la Xina, per exemple, els estudiants dediquen unes dotze hores diàries a l'educació, entre hores lectives i deures per fer a casa. En general, aquests alumnes valoren positivament l'actitud més propera dels professorat català però consideren que és necessària més disciplina a l'aula per tal de crear bones dinàmiques d'aprenentatge.

Aquesta percepció de manca d'aprenentatge està emfasitzada, a més, per les distàncies entre el model pedagògic propi dels sistemes educatius asiàtics (fortament

basats en una figura central del professor o professora a l'aula, coneixements tancats, memorització de conceptes, treball individual), i el sistema educatiu català, en què l'aprenentatge significatiu ocupa una posició central. Cal afegir que a la Xina, a més, les aules s'impregnen d'unes dinàmiques pedagògiques basades en la competició, destinada a la selecció dels millors alumnes.

Un últim comentari de tancament, referit a la política lingüística d'aquests països asiàtics. El Pakistan, la Xina i l'Índia són països amb una gran varietat de llengües minoritàries, unes amb rang oficial però altres no reconegudes.

A la Xina, un dels objectius del govern és promoure el xinès mandarí, és a dir, el xinès estàndard i oficial, entre tota la població. Malgrat això, en aquelles escoles amb majoria d'alumnat pertanyent a una de les cinquanta-sis minories ètniques de la Xina, es contempla l'ús de les seves llengües respectives. A l'Índia és cada estat el que estableix les llengües vehiculars del sistema educatiu d'acord amb l'oficialitat que tenen en cada territori, i es reconeix així la pluralitat lingüística del país. A més, la legislació contempla el dret a l'educació primària en llengua pròpia a tots els alumnes pertanyents a minories lingüístiques, així com el dret d'aquestes minories a la creació de centres educatius propis. El cas contrari el trobem al Pakistan, on l'urdú és la llengua oficial de l'ensenyament públic i on, lluny de fomentar-se l'ús de les llengües minoritàries, s'està experimentant un increment progressiu de la presència de l'anglès a les escoles, principalment per l'extensió de centres privats anglesos. Aquests trets lingüístics són d'especial interès en el moment que es plantegen dinàmiques d'aprenentatge d'una nova llengua, ja que estem tractant amb alumnes bilingües —en la majoria dels casos—, amb els avantatges que això comporta. I, alhora, la complexitat lingüística d'aquests països s'ha de tenir present en el moment de treballar les llengües d'origen.

Quadre 10.
El sistema educatiu de la Xina

XINA		
Edat	Curs	Tipus d'estudis
+18	14è	Educació superior universitària i no universitària
18	13è	Educació secundària superior
17	12è	
16	11è	
15	10è	
14	9è	
14	9è	Educació secundària inferior (primer cicle)
13	8è	Educació secundària professional (primer cicle)
13	8è	
12	7è	
12	7è	
11	6è	Educació primària
10	5è	
9	4t	
8	3r	
7	2n	
6	1r	
5		Educació preescolar
4		
3		

Font: Carbonell, 2007, a partir de Sáiz López, 2006.

<http://internacional.universia.net/asia-pacifico/china/sistema-educativo/estructura/index.htm>

http://www.moe.edu.cn/english/basic_b.htm

http://www.chinahotschools.com/StudyInChina/The_scholarship_system.asp

Etapas d'educació preobligatòria

L'educació preescolar a les zones urbanes es basa principalment en jardins d'infància i és de tres anys de durada. A les àrees rurals, l'educació preescolar és oferta a través dels serveis de guarderia i algunes estades en jardins d'infància. A les zones més desfavorides, a més de l'educació preescolar existeix l'educació no formal que s'organitza en centres d'activitats, grups de jocs i un servei mòbil anomenat "caravana". L'educació preescolar ha estat pràcticament universalitzada a les ciutats grans i mitjanes. A més a més, s'ha estès ràpidament en els darrers anys a les zones rurals.

Educació obligatòria

Cal dir que l'educació obligatòria està acompanyada per l'educació extraescolar, de gran importància a la Xina. Una gran varietat d'activitats extracurriculars són organitzades al voltant de l'escola.

Educació primària

L'educació primària té una durada de cinc o sis anys. El 35% dels alumnes només cursen els cinc anys i un 65% realitza els sis cursos de primària. Com a norma general, l'educació obligatòria comença als 6 anys i s'acaba als 11 o 12 anys.

Educació secundària inferior (primer cicle)

L'educació secundària inferior o de primer cicle té una durada de tres anys (dels 12 als 15 anys). Aquest ensenyament és encara global i comú i un 98% dels estudiants en edat escolar entre els 12 i 15 anys realitza aquesta etapa escolar.

Educació secundària professional (primer cicle)

És el primer nivell de l'educació secundària professional i s'imparteix a les escoles professionals, normalment situades en àrees rurals. El seu objectiu és la preparació de treballadors amb uns coneixements bàsics i determinades habilitats professionals. L'entrada a l'educació secundària professional de primer cicle té lloc després de l'educació primària (havent superat exitosament aquesta etapa). La durada d'aquest primer cicle de formació professional és de tres o quatre anys (dels 12 als 15 o 16 anys).

Avaluació

A les àrees on el primer cicle de l'educació secundària inferior ha estat universalitzat, tots els graduats a l'educació primària entren a la secundària sense haver de passar cap tipus de prova, tot i que la nota determinarà a quines escoles té accés cada alumne. El pas de la secundària inferior a la superior (no obligatòria) requereix fer un examen d'ingrés. Al llarg de l'educació obligatòria, els estudiants han de realitzar exàmens de final de curs i proves al llarg del semestre. A les escoles d'educació primària, la llengua xinesa i les matemàtiques són les assignatures que determinen la graduació de l'alumne, mentre que la resta d'assignatures són només de control. A les escoles secundàries les assignatures d'avaluació són escollides per l'Estat entre el conjunt d'assignatures impartides, i la resta són de control.

Dades d'escolarització

A les acaballes del 2002, l'educació obligatòria de nou anys escolars havia estat universalitzada, amb més d'un 90% d'infants en edat escolar escolaritzats en escoles primàries i un 88,7% en els instituts de secundària.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

Actualment l'educació bàsica és subministrada pràcticament sencera per l'Administració pública, sigui pel Govern xinès o altres nivells administratius com el local. La presència d'institucions privades, encara que molt minoritària, és creixent al país.

Quadre 11.
El sistema educatiu de l'Índia

ÍNDIA		
Edat	Curs	Tipus d'estudis
+18		Educació superior universitària
18		Educació tècnica
17	12è	Educació secundària general
16	11è	Educació secundària professional
15	10è	Educació secundària
14	9è	
13	8è	Educació mitjana
12	7è	
11	6è	
10	5è	Educació primària
9	4t	
8	3r	
7	2n	
6	1r	Educació preprimària
5		

Font: <http://www.education.nic.in/htmlweb/natpol.htm#3>
<http://www.indiaeducation.info>
[http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+inoo45\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+inoo45))
<http://www.un.org.in/JANSHALA/jan1999/compedu.htm>
<http://www.mapsofindia.com/india-education.html>

Etapas d'educació preobligatòria

L'educació preescolar continua essent a l'Índia un privilegi. Només un 29% dels nens i nenes de menys de 6 anys són escolaritzats i pràcticament tots ho estan en escoles privades.

Educació obligatòria

La diferència entre estats implica que a quatre estats només l'etapa primària sigui obligatòria, a vuit més ho és l'educació primària i l'educació mitjana i a més de vint no s'han introduït encara normes sobre l'obligatorietat de l'educació.

Etapa primària

A vint estats o territoris de la Unió Índia, l'etapa d'educació primària engloba les classes des del nivell primer fins al cinquè, amb una durada d'any per nivell, la qual cosa implica que els alumnes aproximadament acaben aquesta primera etapa a l'edat d'11 anys. A la resta, aquesta primera etapa consisteix en els nivells primer, segon, tercer i quart i, per tant, els alumnes l'acaben als 10 anys.

Etapa mitjana o primària superior

L'etapa d'educació mitjana o també anomenada primària superior abraça des del sisè nivell fins el vuitè (dels 11 als 14 anys) a divuit estats o territoris de la Unió. En dotze estats o territoris més, l'etapa mitjana està integrada per les classes des de cinquè a setè (dels 10 als 13 anys). A tres estats o territoris més, la primària superior inclou del sisè al setè nivell (dels 11 als 13 anys) i a Nagalàndia del cinquè nivell al vuitè (dels 10 als 14 anys).

Avaluació

A tots els estats, els exàmens públics es fan al final del nivell desè i dotzè. L'edat mínima per realitzar l'examen de secundària (nivell desè) varia entre els 13 i els 16 anys en funció de l'estat. El mateix succeeix amb les edats mínimes requerides per fer l'examen de la secundària superior (nivell onzè), que varien entre els 16 i els 18 anys.

Dades d'escolarització

L'educació primària i mitjana atén gairebé cent cinquanta milions de nens i nenes d'entre 6 i 14 anys, la qual cosa constitueix un 82% dels infants d'aquestes edats. Malgrat això, poc més del 50% dels nens i nenes entre els 6 i els 14 anys assisteixen regularment a l'escola.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

Els sistema educatiu combina diverses formes d'escolarització: pública i privada. La rígida estructura i la jerarquia social que caracteritzen l'Índia són a la base del sistema educatiu primari. Als anys noranta es va estendre un sistema dual, en què les famílies de classe mitja enviaven els seus fills a les escoles privades, mentre que els nens i nenes de famílies de classe obrera eren escolaritzats en centres municipals poc equipats. Les escoles privades són de diversos tipus: escoles estrictament privades, escoles privades que reben subvencions del Govern, escoles religioses...

Quadre 12.**El sistema educatiu del Pakistan**

PAKISTAN		
Edat	Curs	Tipus d'estudis
+18		Educació superior
18		
17		
16	12è	Educació secundària superior o nivell intermedi
15	11è	
14	10è	Educació secundària
13	9è	
12	8è	Educació mitjana
11	7è	
10	6è	
9	5è	Educació primària
8	4t	
7	3r	
6	2n	
5	1r	Educació preescolar o <i>Kachi</i>
4		
3		

Font: <http://www.moe.gov.pk/>

<http://countrystudies.us/pakistan/42.htm>

<http://www.untref.edu.ar/Pakist%E1n%20-%20Decentraliztion%20Policies-UNESCO.doc>

Etapas d'educació preobligatòria

Les classes de preescolar (*Kachi*) van ser incorporades al sistema educatiu l'any 1988 i està previst que passin a formar part de l'educació primària formal abans del 2010. L'edat dels infants escolaritzats en aquesta etapa és dels 3 als 5 anys.

Educació obligatòria

Educació primària

L'educació primària és l'etapa compresa entre el grau primer i el grau cinquè, és a dir, dels 5 als 9 anys.

Educació mitjana

L'educació mitjana té una durada de tres anys, del grau sisè al grau vuitè (dels 10 als 12 anys). Cal dir que des de fa alguns anys l'educació primària i mitjana han estat integrades en l'educació elemental, que abraça del grau primer al grau vuitè.

Educació secundària

L'educació secundària engloba els cursos novè i desè i pot ser d'itinerari acadèmic o d'itinerari de formació professional. La varietat de branques ofertes és àmplia: fusteria, mecànica, electricitat...

Avaluació

Els alumnes pakistanesos han de superar unes proves anuals, que són el principal criteri per promoure l'alumne al curs següent. Recentment s'ha creat un sistema de promoció automàtic dels graus primer al tercer en algunes escoles. A l'educació primària, aquests exàmens anuals es duen a terme a la mateixa escola i només al grau cinquè cal que l'alumne realitzi una prova oficial que determinarà el pas a l'educació mitjana. Els exàmens del nivell mitjà també es fan a cada centre educatiu però al final de l'etapa, al grau vuitè, es realitza de nou un examen oficial.

Dades d'escolarització

L'educació primària és cursada pel 56% de la població entre els 5 i els 9 anys. Aquestes dades es redueixen si avancem d'etapes; només un 34% de la població entre els 10 i els 12 anys cursa l'educació mitjana i el 22% dels joves entre els 13 i els 14 anys l'educació secundària.

Xarxa escolar: pública/privada/altres

El sistema educatiu pakistanès està format per una gran diversitat de subsistemes educatius, sorgits de les divisions socials existents al país. Existeixen escoles angleses, escoles urdús i madrasses religioses. El sistema d'escoles angleses és el principal component de l'educació privada, en constant creixement. L'any 2000 eren el 18% de les matrícules a l'educació primària, el 16% del nivell mitjà i el 14% de la secundària. Aquestes escoles elaboren el seu propi currículum, sense seguir el de les escoles públiques. La major part d'aquestes escoles estan superpoblades i no disposen dels recursos adequats però imposen unes taxes econòmiques molt elevades. Per la seva banda, les madrasses creen un submón propi, allunyat de les disciplines modernes, en què la religió és el pilar fonamental. Dins del sistema educatiu islàmic no hi pot haver influència dels governs, encara que aquestes escoles reben subvencions de l'Administració. Les escoles d'educació no formal són obertes en aquelles zones on no hi ha escoles formals.

Per a més informació

AADD (2000). *Materials Pedagògics. La cultura filipina, magribina i pakistanesa*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut Municipal d'Educació. Districte de Ciutat Vella - Fundació CIDOB.

ALEGRE, M. A. (2005). *Educació i immigració: l'acollida als centres educatius*. Barcelona: Editorial Mediterrània – Fundació Jaume Bofill, Col·lecció Polítiques, 44.

ALEGRE, M.A.; BENITO, R.; GONZÁLEZ, S. (2006). *Immigrants als instituts: l'acollida vista pels seus protagonistes*. Barcelona: Editorial Mediterrània – Fundació Jaume Bofill, Col·lecció Polítiques, 55.

CALÓNICO, S; ÑOPO H. (març 2007). *Retornos a la Educación Privada en el Perú*. Banco Interamericano de Desarrollo. Disponible a: http://www.mdb-egp.net/res/pub_desc.cfm?pub_id=WP-603&Language=Spanish

CARBONELL, F. (2006). *L'Omar i l'Aixa. Socialització dels filles i filles de famílies marroquines*. Vic: Eumo Editorial – Fundació Jaume Bofill, Col·lecció Conciutadania Intercultural, 1.

CARBONELL, F. (2007). *Vinguts del Centre del Món. Socialització dels filles i filles de famílies xineses*. Vic: Eumo Editorial – Fundació Jaume Bofill, Col·lecció Conciutadania Intercultural, 3.

FACUNDO VERICAT, Guernica.(2003). *Ensenyament al Marroc i diversitat a l'escola*. Barcelona: Proyecto Local.

FONDO DE LAS NACIONES UNIDAS PARA LA INFANCIA (2000). *Estado mundial de la infancia 2000*. Madrid: UNICEF.

HERRERA, D. (2006) *Experiències de socialització de fills i filles de famílies marroquines a Catalunya*. Recerca inèdita finançada per la Fundació Jaume Bofill.

SÁIZ LÓPEZ, A. (2006). *Procesos de socialización de los hijos e hijas de familias de origen chino*. Recerca inèdita finançada per la Fundació Jaume Bofill.

TOLSANAS, M. (2006). “*Las calles de Barcelona, las casas de Pakistan*”. *Gramàtiques de l'experiència, narratives de la identitat. La construcció del subjecte en un espai urbà transnacional*. Recerca inèdita finançada per la Fundació Jaume Bofill.

UNESCO INTERNACIONAL BUREAU OF EDUCATION (1999). *World data on education* [CD-Rom]. Ginebra: Massimo Amadio.

Pàgines Web

Centre de Recursos per a l'Atenció a la Diversitat Cultural en Educació

http://apliweb.mec.es/creade/lrASeccionFront.do?id=132&flag_portada=1

Organización de Estados Iberoamericanos

<http://www.oei.es/quipu.htm>

UNESCO

<http://www.ibe.unesco.org/International/Databanks/dba.htm>

Eurydice: xarxa informativa de l'educació a Europa

http://www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

ADEANET: xarxa per al desenvolupament de l'educació a l'Àfrica

<http://www.adeanet.org>

CNDP: Centre Nacional d'Educació Pedagògica de França

<http://www.cndp.fr/vei>

Aquest informe breu tracta un element clau per entendre els processos d'integració de l'alumnat nouvingut en el sistema educatiu català: les experiències escolars prèvies que han tingut en els seus països d'origen. L'estructura, les dinàmiques i les relacions família-escola que aquests alumnes han conegut abans d'arribar a Catalunya ens ajuden a entendre com viuen la seva incorporació a l'escola catalana i a pensar com es pot millorar.